

VÅXTORPS
BYGDEDRÄKT

Beskrivning av Våxtorps bygdedräkt

Vardagsdräkt med variation för sommarbruk och fest.

Kjolen är av vadmal, grön, röd eller svart, knäppt med häktor i midjan, rynkad bak med s.k. knäppta rynkor.

Särk I är av linne, med eller utan krage, stopphålsöm på båda sidor om sprundet fram och på kragens snibbar, knäppes med 2 silverknappar. Ärmen har vid axeln 8 små lagda veck. Vid handleden är tyget tätt rynkat till manschetten, som knäppes med silverknapp.

Särk II. Denna särk har "skorstenskrage" som märkes mitt fram med ägarens initialer med små korsstygn i rött. Det finns inget sprund fram. För övrigt sydd som särk I. Linnet på överdelen av särken är finare än det på nederdelen. Användes för sommarbruk utan ylleliv och yllekjol.

Livstycket av svart ylle, har skört och är djupt nedskuret i en spets fram. Fram snöres livet samman med röd snodd genom små sydda hål. På axeln där fram- och bakstycket möts finns hål för en smal läderrem, som knyts och är lätt att reglera.

Livstycket är broderat längs sprängsömmarna och mitt bak med gråvitt och rött lingarn i kråkspark och kedjesöm. Livstyckets nederkant har en smal röd paspoil av kläde.

Förkläde I. Bomullsförkläde i tuskaft, randat i ljusare och mörkare rött, mörk blått och vitt, rikligt rynkat. Förklädesband i vitt och rött, även rött, blått och vitt.

Förkläde II. Bomullsförkläde i ripsväv, i annan randning än förkläde I, ljusare färger (för sommarbruk).

Förkläde III. Vit tunn bomullsväv, för högtid, upplägg med smal hålsöm.

Halskläde I. Rutigt i rött och mörk blått, bomull, tuskaft.

Halskläde II. Rutigt i ljusare färger och annat rutmönster, tuskaft, för sommaren.

Smycke. Halsklädet sammanhålls av silversmycke, ofta hjärtformat, eller rund ring med nål.

Huvudbonad I. En vit klut. En stor trekant av vitt tyg, något stärkt och konstfärdigt veckad i nacken, en snibb når ända ner till midjan bak. De andra två snibbarna är hårt rullade och knutna i en liten rosett i nacken; kluten är hög över hjässan, enligt P. Osbeck en s.k. krunehuva.

Huvudbonad II. Svart bindmössa, siden med rosett bak. Broderat "stycke" eller "lin" ligger under mössan.

Strumpor, vita eller grå.

Skor, svarta med spänne eller trätofflor.

För utomhusbruk, kort svart vadmalströja eller röd bingetröja.

Mansdräkten har mörkblå knä- eller långbyxor av vadmal.

Västen är av halvulle, dubbelknäppt, randig på längden, i tegelröd färg med smala ränder av blått och gult. Slagen är utvikta och västen knäppes med gula knappar. Ryggstycket är av lärft eller rutigt bomullstyg.

Skjortan, av linne eller bomull, har nervikt krage, nerhasad axellinje och vid ärm, fint rynkad till linningen vid handen. Inga broderier.

Halsduk, i rött och blått mönstrat siden, vikes i snibb och knytes fram.

Långrock, mörkblå i vadmal, dubbelknäppt med blanka knappar, lagda veck bak. Nordiska Museet, från Södra Hök 53549.

Strumporna är handstickade i rött och blått eller i två nyanser grått, gamla växtorpsmönster. Strumpeband, dubbelt med tofs, rött.

Mössa, bingemössa, dubbelstickad med tofs, i rött, blått och vitt, gammalt växtorpsmönster, eller svart hatt med band.

Skor, svarta med spänne.

Mönster till samtliga dräktdelar finnes på Halländska Hemslöjdsföreningen Bindslöjden i Halmstad.

Att bära folkdräkt (ur Folkdräkten, ICA-förlaget).

Det är en hederssak att bära sin bygdedräkt på rätt sätt. Dräkten representerar traditioner och dyrbart arvegods från äldre generationer. Alla som bär en bygdedräkt bör veta något om dess historia och ha kunskap om den bygd, där dräkten hör hemma. När man bär dräkten gör man sig till representant för denna bygd och bör respektera den genom att bära dess dräkt på riktigt sätt. Även en nykomponerad dräkt bör bäras så som man en gång kommit överens om.

Marianne Bachman

Liten historik om hur Våxtorps bygdedräkt rekonstruerades 1963

Genom inventering av gamla dräktdelar i bygden trodde vi oss kunna finna en fin sockendräkt i Våxtorp. Mycket har kommit fram, men ej en fullständig dräkt. I forskningsarbetet har Anders Tidströms "Resa i Halland, Skåne och Blekinge år 1765" och Per Osbecks bok "Laholms Prosteri" varit till ovärderlig hjälp. Prosten Per Osbeck har mycket detaljerat beskrivit sina sockenbors klädedräkter under tiden 1758—1796. Detta blev en bra förebild att arbeta vidare på.

Gamla bouppteckningar har studerats, sockenbor har berättat, besök har gjorts på Hallands Museum, Halländska Hemslöjdsföreningen Bindslöjden, Nordiska Museet, Kulturen i Lund och museum i Köpenhamn. Detta resulterade i att vi med ganska gott samvete kunde sammanställa en dräkt för män och en för kvinnor som brukats i vår bygd vid tiden 1758—1800 och så som prosten Per Osbeck beskrev dem.

Kjortlar: Bouppteckningar berättar om gröna, röda eller svarta kjortlar — röd till fest och bröllop, svart vid "begravning och bedröveliga tillfällen", grön och brun var vardagsvara.

Livstycket, det broderade svarta, med ålderdomligt snitt, såg vi på Kulturen i Lund; det var från sydligaste Halland. Vi fann också i Menlösa i Våxtorp ett grönt livstycke med ungefär samma snitt utan något broderi. Livet hade tagits som stoppning i en stol!

Särkar i grovt hemspunnet lingarn har under åren skänkts till hembygdsföreningens samlingar. "I Våxtorps socken sitter qvinfolkens lintyg om halsen likt manfolkets" (Per Osbeck).

Förkläde I: Variationsrikedomen är stor. Det vi fann mest värt att föra vidare som ett gott exempel bland alla insamlade förkläden var ur Annie Larssons, Tureby, samling från hennes mor Sofia Johanna Nilsson, 1866—1932, och mormor Anna Stina Johansson i Egla. Båda dessa kvinnor var skickliga väverskor och från deras gedigna hem har mycket bevarats till eftervärlden. Förklädet är i rött, blått och vitt.

Förkläde II: Använt av medlemmar ur den Gyllensvärdiska familjen i Fågelsång. Färgerna är ljusare, randningen annorlunda, förklädet är vackert vävt i rispvävnad.

Förkläde III: För högtider och begravning användes vitt bomullstyg av fin väv, uppfållat med hålsöm.

Halskläde I: Mörkt rött och blått, rutigt, tuskaft. Björbäcks Johan (Johansson, född 1886) har berättat hur han av Ola Spelmans Cilla på ålderdomshemmet fick detta kläde till tack för små tjänster han som pojke gjort henne.

Halskläde II: Finns också från familjen Gyllensvärd i röda, blå och gula nyanser, vackert rutat.

Fina halskläden av siden finns i hembygdsföreningens ägo. Många är i vinröd färg. Givetvis finns också svarta och vita helsidenhuvuddukar för bröllop och kyrkobesök. Annars fann vi ej mycket av siden, smycken eller rika broderier.

Kluten: "Qvinnorna i Våxtorp behåller den gamla seden att bruka vitt kläde om huvudet, benämt Krunehuva" (Per Osbeck 1796). Bindemössa av svart siden har också brukats. I Våxtorp framkom ett fotografi på Pernilla Nilsson, "Palla i Hårsabäck", född i Eket 1809, med denna klut av vit fin lärft. Ett sådant exemplar av klut finns också på Hallands Museum.

Männens *långrock* och *långbyxor* finns fotograferade. Fotot är märkt Mårshult, slutet av 1700-talet, och har erhållits av familjen Gyllensvärd.

Väst: En brudgumsväst i siden, helt handsydd, dubbelknäppt med blanka "guldknappar" och slag finns i hembygdsföreningens ägo, skänkt av skomakare Andersson i Kärr. Enligt Hallands Museum är västen från slutet av 1700-talet — början av 1800-talet. Då vi ej kunde åstadkomma sådan fin brokad har vi låtit väva ett gammalt västtyg från Södra Halland (Halländska Hemslöjdsföreningens samlingar). Snittet är efter brudgumsvästen.

Av gammalt bingge finns ingenting bevarat i bygden. Enligt de gamlas utsago blev bingetröjorna utslitna; de sista bitarna lades i trätöfflorna som fotlappar, de var ju av riktig ull. Mönsterlappar finns dock i riklig mängd.

Toppluvan är stickad efter gamla våxtorpsmönster.

Våxtorps bygdedräkt är en vardagsdräkt, ren i stilen utan något bjäfs. Variationer för högtider och kyrkobesök förekom givetvis, såsom den röda kjolen vid bröllop, den stora vita kluten om håret, den röda bingetröjan eller svarta vadmalströjan för utomhusbruk. Man lever, som prosten Osbeck skriver, "i den fagra men föga rika nejden".

VÅXTORPS HEMBYGDSFÖRENING

Marianne Bachman

Uttalande av Hallands Museum

Antikvarie Karin Augustsson skriver:

”Tack för historiken kring Våxtorpsdräktens tillkomst. Ni har lyckats mycket väl med er dräkt och ni kan bära den med stolthet. — Det är ett bra initiativ att de, som skaffar dräkten får läsa denna sammanställning om hur dräkten tillkommit. På så sätt förhindras den uppfattningen att den är kopierad efter den ”uniform” som Våxtorpsborna burit i gammal tid. Det är också intressant att läsa om det omfattande och seriösa arbete, som lagts ner på skapandet av dräkten.”